

УДК 378.147:81'243

Павлішак О.Р., Гутиряк О.І.

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ В АВСТРІЇ

Анотація. У статті проаналізовано особливості навчання іноземних мов за професійним спрямуванням та формування мотивації у студентів педагогічних спеціальностей в Австрії. Доведено ефективність використання різноманітних форм, засобів та методів під час навчання іноземної мови. Показано особливості змісту навчальних програм з іноземної мови за професійним спрямуванням та особливості формування мотивації на заняттях з іноземної мови. Встановлено, що основні підходи до навчання іноземної мови реалізуються на основі диференціації та індивідуалізації навчання, нових інформаційних мультимедійних технологій, принципів продуктивності навчання, автономії, орієнтації на мовленнєвий розвиток навчання. Вказано на те, що студенти повинні відчувати необхідність в мовному матеріалі для розширення і поглиблення своїх мовних можливостей.

Ключові слова: іншомовна професійна комунікація, методи та форми навчання, мотивація, індивідуалізація, зміст навчання, іноземна мова.

Pavlishak Oksana, Hutyriak Oksana
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

PECULIARITY OF TEACHING PROFESSIONAL FOREIGN LANGUAGE AND ITS INFLUENCE ON MOTIVATION DEVELOPMENT OF STUDENTS OF PEDAGOGICAL SPECIALTIES IN AUSTRIA

Summary. The article deals with the analysis of teaching foreign languages and developing motivation of pedagogical students in Austria. The efficiency of different methods, forms and means using in teaching foreign languages for development strong motivation has been proved. The peculiarities of motivation development at foreign language lessons have been highlighted. It is established that the basic approaches to teaching foreign language are realized on the basis of differentiation and individualization of training, new information multimedia technologies, principles of learning productivity, autonomy, orientation to speech development of teaching. The article proves that in teaching foreign languages, the basic requirement of time is the formation of the necessary communicative capacity in the spheres of professional communication in oral and written form.

The content features of teaching programs in foreign language have been shown. It has been proved that in Austria, foreign language learning is widely used by the latest information technologies, interactive methods and learning techniques, which, in turn, teaches students to clearly formulate and express their positions, communicate, debate, perceive and evaluate information, that is, to actively use foreign language terms in all types of speech activities. It is pointed out that students should feel the need for language material to expand and deepen their linguistic possibilities. It has been postulated that to interest students in linguistic "building material", they reduce to a minimum the time gap in the work on the linguistic material and its use in language, that is, they are building up work on linguistic material so that students can see the linguistic perspective of its application. It has been researched that the peculiarity of teaching a foreign language, in particular English lies in the professional context of the chosen specialty, the main actual task of which is to master the knowledge of the professional terminology system and to acquire skills to use highly specialized vocabulary for the implementation of training professionally oriented tasks aimed at further communication in real life situations.

Keywords: foreign professional communication, methods and forms of teaching, motivation, individualization, foreign language.

Постановка проблеми. В умовах демократизації суспільних процесів в Україні, інтеграції країни в світове економічне співтовариство, глобалізації міжнародного ринку праці докорінно змінилися критерії системи освіти, загострилися суперечності між новими високими вимогами до знань, умінь і навичок майбутніх фахівців і недостатнім рівнем матеріально-технічної бази вищих навчальних закладів, загальним підходом до проведення занять і індивідуальним сприйняттям їх студентами. У викладанні іноземних мов основною вимогою часу стає формування необхідної комунікативної спроможності у сферах професійного спілкування в усній і писемній формі. Також аналіз вимог міжнародних стандартів, які представлені в сертифікаційних іспитах з іноземних мов, показує, що в них основну увагу сконцентровано на оцінці рівня розвитку комунікативних умінь і навичок. Реалізація у вищій школі навчання, спрямованого на набуття вмінь іншомовної комунікації майбутніми педагогами та формування мотивації, потребує широкомасштабного пошуку нових методів та форм навчання. Тому аналіз зарубіжного досвіду та застосування передових навчальних технологій видається у цьому контексті дуже актуальним для України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз науково-педагогічної літератури свідчить, що на цей момент у галузі викладання іноземної мови професійного спрямування досягнуто значних успіхів. Про це свідчать дослідження С.Ю. Ніколаєвої, О.Б. Тарнопольського та С.П. Кожушко, З.М. Корневої, Л.В. Гайдуквої. Дослідження теоретичних проблем використання інтерактивних методів навчання знайшли відображення у роботах Л.М. Вавілової, В.В. Гузєєва, О.А. Голубкової, Т.М. Добриніної, М.В. Кларина, О.В. Петуніна, Т.Л. Чепель та інших. Особливості інтерактивних технологій висвітлені у наукових працях Д.І. Кавтарадзе, Л.К. Гейхман, Д.А. Махотіна, Є.В. Коротаєвої, О.І. Пометуна та ін.

Вітчизняними вченими-методистами створено цілу низку методик для немовних ВНЗ. Серед них, зокрема, Е. Мірошніченко, І. Онісіна, Л. Котлярова, Г. Савченко, О. Петрашук, Л. Мянкіна, Ю. Друзь, Г. Турчинова, О. Калашнікова, Т. Алексєєва, Л. Ананьєва, М. Галицька.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз і узагальнення сучасної педагогічної та методичної літератури

засвідчує, що у ній відсутнє комплексне висвітлення змісту навчання іноземної мови за професійним спрямуванням та її вплив на формування мотивації.

Мета статті. Метою пропонованої статті є аналіз змісту програм з іноземної мови за професійним спрямуванням та їх вплив на формування мотивації у підготовці педагога в Австрії для запозичення досвіду, з метою активізації української педагогічної науки. Предметом дослідження є – система навчання іноземної мови за професійним спрямуванням педагогів в Австрії. Об'єктом дослідження є – зміст програм з іноземної мови за професійним спрямуванням у підготовці педагогів в Австрії.

Професійне спрямування у викладанні дисциплін передбачає диференційоване навчання з урахуванням освітніх потреб, вимагає, створення умов для оволодіння матеріалом відповідно до професійного самовизначення, що забезпечується за рахунок змін у цілі, змісті структури та організації навчального процесу. Метою професійного спрямування навчання є забезпечення можливостей для рівного доступу учнівській молоді до кваліфікованої професійної підготовки, неперервної освіти впродовж всього життя, виховання особистості, здатної до самореалізації, професійного зростання й мобільності в умовах реформування сучасного суспільства [1; 2].

Головна мета навчання іноземної мови у немовних педагогічних вищих навчальних закладах в Австрії полягає у формуванні в студентів комунікативної компетенції – умінь і навичок здійснювати спілкування в усній і писемній формі у межах професійної сфери і тематики, визначених програмою для кожного фаху, дотримуючись традицій і норм, утверджених у країні, мова якої вивчається. Особливість викладання іноземної мови, зокрема англійської за професійним спрямуванням, полягає у фаховому контексті обраної спеціальності, основним актуальним завданням якої є оволодіння знаннями фахової терміносистеми і набуття вмінь використовувати вузькоспеціалізовану лексику для виконання навчальних професійно орієнтованих завдань, спрямованих на подальше спілкування у виробничих ситуаціях. Для дослідження шляхів формування іншомовної лексичної компетенції необхідно визначитися з питаннями організації планування, за якими здійснюється навчання. Розглянемо основні форми роботи викладання та критерії відбору змісту навчання, на яких ба-

зуються основні прийоми вивчення та оволодіння іноземною мовою з метою формування мотивації до навчання в Австрії.

Провідну роль в навчальному процесі в Австрії відіграють практичні заняття, під час яких студенти ознайомлюються з новою лексикою, опрацьовують автентичні тексти, вчать використовувати здобуті знання на практиці. Розв'язання комунікативно-пізнавальних завдань здійснюється завдяки різноманітним сучасним засобам іншомовного спілкування: рольові ігри, навчальні ситуативні завдання, парні та групові форми роботи тощо [4]. Основними підходами до навчання іноземної мови за професійним спрямуванням також залишається особистісно-орієнтований, діяльнісний і комунікативно-когнітивний, у центрі уваги котрих є особистість студента, урахування його особливостей, можливостей та здібностей. Вони реалізуються на основі диференціації та індивідуалізації навчання, нових інформаційних мультимедійних технологій, принципів продуктивності навчання, автономії, орієнтації на мовленнєвий розвиток навчання у співробітництві та методом проектів. Проект базується на конкретній педагогічній проблемі і виходить за межі навчального заняття. Мета проекту вирішення педагогічної проблеми. Розробка проекту постійно варіюється. Ініціатори проекту є його виконавцями. Проект може виконувати як одна людина так і група людей, що стимулює до мотивованості [4].

Навчання іноземній мові за допомогою занять-проектів це навчання в автентичних ситуаціях, де мета – це кожен момент взаємодії студентів, спільне виконання завдань.

Можна виділити такі цілі заняття-проекту: самостійні дії студентів; досвід у життєвих ситуаціях; задоволення потреб та інтересів студента; спонтанність та ініціативність мовлення студентів; зв'язок думки та дії; розвиток кооперативності та самоорганізації; розвиток структурно-адміністративного навчання; вивчення нових технологій розв'язання конфліктних ситуацій та їх випробування; вивчення нових фраз тощо [6, с. 18].

Такий метод навчання забезпечує довготривалий процес групової динаміки. Основними критеріями такого навчання є практичні дії, тобто виконання завдань в команді, групі або самостійно. При такому навчанні важливу роль відіграють вміння і навички усного висловлювання іноземною мовою кожного студента. На занятті-проекті навчання базується на принципі наочності, а не на системному спостереженні, як на традиційному занятті. Команда та її чисельність залежить від теми проекту, групової динаміки, інтенсивності та ефективності роботи, тривалості проекту та успіху.

Слід зазначити, що основною з багатьох проблем в навчанні іноземної мови є різке зниження мотивації учбової діяльності, що пояснює характер цілеспрямованої дії, який спонукає до результативності. Для того, щоб викликати цікавість студентів, внутрішню самоповагу до себе, одним з факторів навчального процесу є створення позитивної атмосфери ситуації успіху на основі індивідуального підходу і бажаного кінцевого результату [3]. Тому студентам педагогам в Австрії пропонують такий вид діяльності, як самостій-

ні роботи. Для їх виконання відводиться певна кількість годин планом робочої програми позаурочно. В основу завдань покладено принцип методу проектів, головна ідея якого є спрямованість на переорієнтацію процесу навчання, а саме: на розвиток професійних якостей, навчання самостійно оволодівати знаннями. Студенти вчать самостійно приймати різні рішення, шукати шляхи отримання інформації, співпрацювати в колективі. Теми для самостійної роботи обираються та зазначаються у програмі з оглядом на розділ, який вивчається на певному етапі. Кінцевим продуктом проектної діяльності самостійних робіт може бути як самостійно складений термінологічний словник лексики за фахом, самостійний переклад технічних текстів, так і розробка блок-схем технологічних процесів, складання анотації статей англійською мовою тощо. Контроль за діяльністю студентів здійснюється завдяки оцінюванню як процесу, так і результату. Більшою мірою використовують спосіб підсумкового контролю, до якого належать письмовий звіт самостійної роботи та розроблений студентами матеріал, підкріплений усними відповідями. Самостійна робота студента є обов'язковою умовою успішного функціонування всієї системи навчання іноземної мови студентів педагогічних спеціальностей. Через самостійну роботу студент накопичує досвід інформаційно-пошукової діяльності залучається до інтелектуальної роботи вчиться вчитися.

План-гра поряд з рольовою грою, яка широко використовується у навчанні іноземної мови, є однією з симуляційних ігор, тільки має складнішу форму, де застосовуються складні прийоми і вона вирізняється тісним взаємозв'язком учасників. План-гра перебуває у постійному розвитку і розрізняється за методичними прийомами. До методичних прийомів план-гри відносяться: метод конференції, метод випадку, метод проекту тощо. У план-гри всі завдання логічно продумані і чітко сформульовані, але цей метод завжди залишається елементом експерименту з вірогідністю незапланованості. Під час такого методу навчання студент може спонтанно викладати свої думки, знайти інноваційні підходи та шляхи вирішення конфліктних ситуацій [5, с. 22].

Переваги план-гри над іншими традиційними методами навчання: постійна міжособистісна взаємодія, постійна участь студентів в обговоренні проблем, нові навчальні ситуації, зміна уявлень та поведінки, інтенсивне та відкрите спілкування, висока мотивація роботи, формування нових навчальних інтересів, краще засвоєння навчальної інформації, розвиток мислення та практичних навичок для формування іншомовної комунікації, структуровані та інтегровані дані для кожного студента, навчання, досвід і дії логічно пов'язані, що сприяє кращому сприйняттю дійсності, набуттю та трансформації нових комунікативних компетенцій, позитивному впливу на формування комунікативних відносин та розвиток соціалізації й мотивації [7, с. 176].

До одних з найбільш поширених методів навчання іноземної мови за професійним спрямуванням педагогів у сучасних умовах відноситься метод розв'язання ситуативних задач. Основою цього методу є його практична спрямованість.

Ситуативні задачі побудовані так, що студенти завжди стоять перед вибором прийняття рішення. Факти, погляди, пропозиції представлені так, що необхідно прийняти якийсь рішення. При проведенні цього методу подається навчальний матеріал, що стосується певної теми, ставляться чітко завдання, наводяться факти, окреслюється ситуація прийняття рішень і необхідність розв'язання задачі. Студенти діляться на групи, вивчають необхідний матеріал і розв'язують проблему. Свою пропозицію вносить кожна група на пленумі і вибираються альтернативні рішення.

Дидактично розрізняють 4 види ситуативних задач: Case Study Method (розпізнавання та аналіз проблеми); Case Problem Method (пропозиції розв'язання проблеми); Case Incident Method (збір інформації для прийняття рішень); Stated Problem Method (готові вирішення проблеми) [4].

Всі ці альтернативні методи навчання широко застосовуються в Австрії під час навчання педагогів іноземній мові за професійним спрямуванням. Завдяки цьому випробовуються нові концепції та методичні прийоми навчання, які є важливими у практичній підготовці майбутніх педагогів до спілкування іноземною мовою. Використання тієї чи іншої моделі навчання завжди залежить від мети та змісту заняття.

Важливо, отже, розуміти, що комунікація на іноземній мові на заняттях має в основному умовний характер, і це наближує її до сценічної комунікації. Звідси звертання до уяви студентів, до фантазії, гри є органічним компонентом ефективного навчання на іноземній мові. Стороні, що навчає, слід постійно спонукати студентів до перевтілення у типові характери, провадячи їх через різноманітні «типові обставини». Великий резерв комунікативної мотивації є у матеріалі пізнавального характеру наукової, соціально-політичної і культурної областей. Підбираючи пізнавальний матеріал для занять, австрійські педагоги, утримують рівновагу між новою і вже відомою інформацією. Цього досягають, по перше, шляхом повідомлення нового про відоме. По-друге, шляхом актуалізації міжпредметних зв'язків. На сьогоднішній день дослідники єдині в тому, що на кожному занятті важливе місце слід відводити розв'язанню мовних задач. Навіть моменти заняття, присвячені засвоєнню нового мовного матеріалу, спрямовані на формування вмінь оперувати засобами іноземної мови в межах невеликих мовних ситуацій. Ідея мовного пріоритету знаходить відображення в організації заняття. Увесь хід заняття – це поступове сходження до розв'язання задачі, яка є кульмінацією практичного заняття, його комунікативною вершиною. Ефективним є також використання проблемних ситуацій у комунікативній мотивації, при вільній реакції студентів. Розцінюючи мотивацію як найважливішу пружину процесу оволодіння іноземною мовою, що забезпечує його результативність дослідники мають на увазі таке: мотивація – сторона суб'єктивного світу студента, вона визначається його спонуканнями і пристрастями, потребами, які він чітко усвідомлює. Звідси можна сказати, що важливим засобом мотивації навчальної діяльності виступає індивідуалізація. Під індивідуалізацією навчання іншомовної мовної діяльності австрійські дослідники розуміють співвіднесеність прийомів навчання з особистіс-

ними, суб'єктивними та індивідуальними властивостями кожного студента. Ураховуючи вказані причини, можна констатувати, що особистісна індивідуалізація є важливим засобом виклику комунікативної мотивації. Основними засобами реалізації індивідуалізації є тексти для аудіювання, комплекси писемного мовлення та розв'язання комунікативно-пізнавальних завдань.

Наприклад, програма з навчання соціальних педагогів іноземної мови за професійним спрямуванням в Австрії включає наступні освітні і навчальні завдання: [3] – допомагати в навчанні іноземної мови з урахуванням індивідуально диференційованого навчального процесу; – вміти розрізняти різні типи вправ і цілей в домашніх завданнях, а також швидко знаходити найтипівіші помилки в шкільних роботах; – розвивати базовий словниковий запас у мовленні і читанні; – засвоїти методи навчання іноземної мови.

Зміст даної навчальної програми передбачає: – ознайомлення з цілями навчальних шкільних планів; – огляд призначених для шкіл підручників і їхня методична побудова на основі типових розділів підручників; – труднощі навчання і їх причини; – ознайомлення з проблемами початкового навчання (вимова, структура речень, словниковий запас, орфографія), а також різними техніками навчання; – вправи для опрацювання одного розділу підручника (вступ – тренування – застосування, опрацювання тексту – граматики); – вправи на пояснення основних граматичних структур та їх уживання; – перевірка і виправлення учнівських робіт; – огляд типових помилок, можливості їх усунення; – складання додаткових вправ на матеріалі, запропонованому в розділі підручника; – огляд специфічних проблем при вивченні іноземної мови, які виникають при аналізі навчального матеріалу в підручниках (переказ і резюме текстів, а також виклад власних особистих позицій і думок); – вправи на розуміння частин тексту в підручнику, які важливі для резюме чи переказу, можливості допомоги при написанні письмових завдань за допомогою ключових питань або слів; – вправи на опрацювання додаткових текстів, допомога при висловлюванні власних думок і позицій; – вправи на користування одночи двомовними словниками; – вправи на впізнання і виправлення помилок у вимові; – вправи на цілеспрямоване використання таких форм роботи, як навчальні ігри, ігри-відгадки, конкурси, ігри на розвиток пам'яті; – ігри на імпровізацію, рольові ігри; – пісні, лічилки, римівки, загадки для закріплення лексики і граматичних структур, а також розвитку мовлення; – вправи на побудову ескізів, символів, рисунків, таблиць, оглядів тощо як основи для пояснення граматичних явищ чи правил; – вправи на впізнання навчальних цілей у передбачених домашніх завданнях і робочих паперах; – вправи на перевірку і корекцію домашніх завдань; – вправи на складання частин діалогу і ведення змістовної розмови; – вправи на опрацювання розділу підручника (пояснення – тренування – закріплення – використання на практиці); – вправи-відповіді на альтернативні загальні питання, а також вибір правильної відповіді на запитання до текстів для читання; – вправи на розуміння

важливих для резюме частин тексту в підручнику; – вправи на складання ключових питань чи ключових слів як опори для зв'язного письмового чи усного висловлювання; – вправи на спрощений виклад тексту з підручника; – вправи на опрацювання незалежних від підручника текстів для сприймання і знаходження важливої інформації; – виконання письмових робіт.

Як бачимо, ця програма має на меті підготувати студентів до цілеспрямованої допомоги з іноземної мови дітям і молоді. Тобто навчити їх практичним навичкам соціально-педагогічного супроводу.

Австрійські науковці у формуванні мотивації іншомовної комунікації виділяють лінгвопізнавальну мотивацію, яка полягає у позитивному ставленні студентів до самого мовного матеріалу, до вивчення основних властивостей мовних знаків. Вони вказують на те, що можливі два шляхи її формування: опосередкований, тобто через комунікативну мотивацію, безпосередній, шляхом стимулювання пошукової діяльності студентів у мовному матеріалі. Щоб зацікавити студентів мовним «будівельним матеріалом», зводять до мінімуму часовий розрив у роботі над мовним матеріалом і його використанням у мові, тобто будують роботу над мовним матеріалом так, щоб студенти бачили мовну перспективу його застосування. Мовний матеріал, що підлягає засвоєнню

на занятті, орієнтують на одну тематичну область, навіть якщо він включає і позатематичний матеріал, типу мовних кліше, модально-оцінювальної лексики і граматичних явищ. У цьому випадку весь шлях до засвоєння мовного матеріалу через тренування до використання буде побудований на одній змістовій основі, що в кінцевому результаті істотно для вирішення комунікативних задач. Отже, студенти повинні відчувати необхідність в мовному матеріалі для розширення і поглиблення своїх мовних можливостей [3].

Висновки і пропозиції. Виходячи з вищесказаного, можна зробити висновок, використовуючи різноманітні засоби, форми і методи навчання іноземної мови за професійним спрямуванням у підготовці педагогів можна досягти не тільки оволодіння теоретичними знаннями, а й практичними навичками спілкування іноземною мовою та соціальним досвідом, сприяти розвитку особистості та творчості, задовольняти потреби студентів, мотивувати їх до діяльності тощо. Мотивація навчання присутня у характеристиці будь-якого принципу і всіх видів діяльності.

Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні стану розвитку мотивації під час навчання іноземних мов, а також у вивченні ефективності застосування ситуативних методів навчання іноземної мови у формуванні мотивації.

Список літератури:

1. Берман И.М. Методика обучения английскому языку в неязыковых вузах. 1970. С. 133.
2. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання [Наук. ред. С.Ю. Ніколаєва]. 2003. 273 с.
3. Павлішак О.Р., Гутиряк О.І. Мотивованість як невід'ємна частина формування іншомовної комунікації у студентів педагогічних спеціальностей в Австрії. *Людознавчі студії*. 2015. Вип. 33. С. 121–130.
4. Павлішак О.Р. Формування іншомовної комунікації у студентів педагогічних спеціальностей в Австрії. *Молодь і ринок*. 2012. № 12(95). С. 83–87.
5. Karin Lauer mann. Sozialpädagogische Berufsbildung. 1998. 251 s.
6. Horst Küppers Neue Formen der Erzieherausbildung. Projekte-Planspiele-Berufsperspektiven. 1993. S. 11–28.
7. Lauer mann Karin, Knapp Gerald. Sozialpädagogik in Oesterreich. Perspektiven in Theorie und Praxis. 2003. 503 s.

References:

1. Berman I.M. (1970). Metodika obuchenia angliiskomu yazyku v neyazykovykh vuzakh [Methods of teaching English language in non-linguistic educational establishments], p. 133.
2. Zahalnoyevropeyski rekomendatsii z movnoi osvity: vyvchennia, vykladannia, otsiniuvannia (2003). [General european recommendation on language education: learning, teaching, evaluation] [Nauk red Nikolayeva S.Y.]. 2003. 273 p.
3. Pavlishak O.R., Hutyriak O.I. (2015). Motyvovanist' yak nevid'yemna chastyna formuvannya inshomovnoyi komunikatsiyi u studentiv pedahohichnykh spetsial'nostey v Avstriyi [Motivation as an integral part of the formation of foreign language communication among students of pedagogical specialties in Austria]. *Lyudynoznavchi studiyi*. Iss. 33, pp. 121–130.
4. Pavlishak O.R. (2012). Formuvannya inshomovnoyi komunikatsiyi u studentiv pedahohichnykh spetsial'nostey v Avstriyi [Development of foreign communication skills among students of pedagogical specialties in Austria]. *Molod' i rynek*. Iss. 12(95), pp. 83–87.
5. Karin Lauer mann (1998). Sozialpädagogische Berufsbildung [Professional Education of Social Pedagogues]. 251 s.
6. Horst Küppers. (1993) Neue Formen der Erzieherausbildung. Projekte- Planspiele-Berufsperspektiven [New forms of social pedagogues' training. Proect-Plan-Professional prospects]. S. 11–28.
7. Lauer mann Karin, Knapp Gerald (2003). Sozialpädagogik in Oesterreich. Perspektiven in Theorie und Praxis [Social pedagogy in Austria. Prospects in theory and praxis]. 503 s.